

Jaarverslag 2023 ADC Stichting RoelBrandt

Algemeen

De ADC Stichting RoelBrandt (SRB) betreft een steunstichting van ADC ArcheoProjecten (ADC) en zet zich er (in samenwerking maar ook zelfstandig) voor in om de resultaten van archeologie die is gefinancierd door een initiatiefnemer te vertalen richting de wetenschap en een breed publiek. De stichting is erkend als Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI).

Ondanks de pandemie is SRB erin geslaagd diverse projecten af te ronden en nieuwe projecten te starten. In 2023 heeft de SRB zich in lijn met de afspraken met ADC ArcheoProjecten ontfemd over de volgende projecten.

Wetenschappelijke onderzoeksprojecten

De SRB voert in samenwerking met ADC en andere partners, verschillende wetenschappelijke onderzoeksprojecten uit. Projecten worden zowel zelfstandig uitgevoerd als in verschillende consortia. Lopende projecten in 2023:

Opdrachtgever/financier	Project	Partners	Gereed
Provincie Noord-Brabant/Land van Cuijk	Isotopen uit een kuil vol granen in Boxmeer	ADC	2024
NWO (Erfgoed telt)	Multidisciplinair onderzoek naar effecten van zeespiegelstijging op jager-verzamelaars 20.000 tot 6.000 v. Chr. in het zuidelijke Noordzeegebied.	ADC, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Leiden, Deltares	2025
Vlaamse Overheid	Syntheseonderzoek aardewerk uit de metaaltijden Rupelstreek en Klein-Brabant	ADC, VEC, Universiteit Gent, provincie Antwerpen	2024
Provincie Noord-Holland	Uitwerking oud-onderzoek Opperdoes	ADC	2024
Rijksdienst Cultureel Erfgoed	Synthese menselijk botmateriaal uit pre-Malta-onderzoeken uit de midden- en late bronstijd	ADC, Universiteit Leiden	2024
Rijksdienst Cultureel Erfgoed	Syntheseonderzoek naar afval en hergebruik van bouw materiaal	ADC, Universiteit Leiden	2024
NWO (Archeologische vondsten van internationaal belang)	Romeinen in de Rijnmond	ADC, Universiteit Utrecht, VOS Archeo	2025
NWO (Archeologische vondsten van internationaal belang)	Mesolithische vindplaats in Kampen	Universiteit Groningen, ADC	2025

In 2023 heeft de SRB het synthetiserende onderzoek naar hergebruik van bouw materiaal afgesloten. Er zijn vijf casestudies uitgevoerd (hergebruik in pleistocene context, holocene context, Romeinse tijd, stedelijke contexten en maritieme contexten). Samen geven ze een goed beeld van wat de potentie van dit type onderzoek kan zijn. Duidelijk wordt dat hergebruik van materiaal (dat in deze studie vooral vanuit het praktische gebruik benaderd is) een factor is om rekening mee te houden. Toch maakte deze studie ook duidelijk dat dit onderwerp slechts beperkt vanuit archeologisch perspectief bestudeerd kan worden. Slechts een fractie van het bouw materiaal is in het archeologisch bestand opgenomen. De publicatie is afgesloten met een symposium op de RCE.

Fig 1. Archeologisch onderzoek bij Opperdoes (prov. Noord-Holland)

De uitwerking van de opgraving die in de jaren 80 van de vorige eeuw is gedaan bij Opperdoes (fig. 1) biedt de kans om een leemte in onze kennis over de laat-prehistorische archeologie van West-Friesland op te vullen. Het betreft een van de weinige vindplaatsen waar sporen en vondsten uit de IJzertijd in voldoende mate is aangetroffen. Deze ijzertijdvindplaats is bijzonder, omdat grote delen van het landschap in de loop van de Bronstijd vernatten en het aantal nederzettingen drastisch afnam. Met behulp van verschillende specialisten zijn de sporen beschreven en gesynthetiseerd en is een uitgebreide beschrijving van het aardewerk uitgevoerd. In 2024 zal deze studie gepubliceerd worden in samenwerking met Huis van Hilde.

Bij het synthetiserend onderzoek naar aardewerk uit de IJzertijd in de Rupelstreek (Vlaanderen) staat het reconstrueren van een regionale typologie van aardewerk centraal. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de herkomst van het aardewerk dat in de vondstcontexten is aangetroffen. Opvallend is dat enerzijds de regionale typologie veel overeenkomsten vertoont met die door Van den Broeke is

ontwikkeld voor Oss. Dit leidt tot de (voorzichtige) conclusie dat de ontwikkeling van aardewerkvormen in een groot gebied vergelijkbaar verliep. De uitkomsten van het herkomstonderzoek toonden echter aan dat al het aardewerk lokaal vervaardigd werd. Blijkbaar was deze regio enerzijds technisch zelfvoorzienend maar adopteerde de makers wel heel gemakkelijk veranderingen in stijl van buitenaf.

In 2023 is begonnen met een onderzoek naar isotopen aan graan uit een kuil uit Boxmeer-Sterckwijck dat tijdens onderzoek in de periode 2007-2010 is opgegraven. De opgraving leverde zowel resten van bewoning uit de Bronstijd als uit de IJzertijd op. Verschillende contexten uit de Bronstijd en IJzertijd zijn bemonsterd met zicht op het verkrijgen van informatie over de voedsleconomie, akkerbouw en lokale vegetatie (Blom & Van der Velde 2015; fig. 2). Ten tijde van de uitwerking van de opgraving stond isotopenonderzoek nog in de kinderschoenen, maar inmiddels is het een beproefde techniek om inzicht te krijgen in de omstandigheden waaronder cultuurgewassen verbouwd zijn, zoals wateropname, grondsoort en mate van bemesting. Individuele granen uit verschillende contexten zijn geselecteerd voor de bepaling van $\delta^{13}\text{C}$ en $\delta^{14}\text{N}$. Hiermee kunnen hopelijk de vragen beantwoord worden wat de variatie is binnen verschillende opslagcontexten (bijv. opslag van een of meerder oogsten), mogelijke verschillen in landbouwregimes tussen verschillende graansoorten en verschillen in bemesting en akkerbouw tussen de Bronstijd en IJzertijd. In 2023 zijn de monsters genomen en naar het laboratorium opgestuurd. De uitwerking is in 2024 gepland.

Fig. 2: een van de kuilen uit Boxmeer-Sterckwijck waar veel verbrand graan uit afkomstig was.

Stages

In 2023 heeft de stichting 21 stages begeleid. De meesten betroffen stages van studenten in het veld. De meeste stagiairs zijn afkomstig van de opleiding archeologie van de Universiteit Leiden en de hogeschool Saxion (Deventer).

Scripties

In 2023 is één student gestart met een scriptie bij het ADC. Deze scriptie is ook in 2023 afgerond.

Instelling	Startjaar	Onderwerp	Status
Universiteit Leiden	2022	Hergebruik van scheepshout in archeologische context	Afgerond 2024

Promotieonderzoek

SRB heeft als doelstelling om medewerkers de mogelijkheid te geven om te promoveren. In 2023 zijn twee medewerkers van ADC actief bezig geweest met het vormgeven van een promotieonderzoek. Het eerste promotieonderzoek is een studie naar romanisatie aan de hand van aardewerk uit Romeinse vindplaatsen in Zuid-Holland en Zuid-Limburg. Het tweede promotieonderzoek gaat over mobiliteit en landgebruik in het mesolithicum.

Vrijwilligers en publieksprojecten

In 2023 hebben 3 personen op structurele basis vrijwilligerswerk gedaan op diverse projecten via SRB. Hun werkzaamheden varieerden van ondersteuning tijdens veldwerk, het wassen en documenteren van vondsten tot het leveren van een bijdrage aan een rapport over een lopend onderzoek.

Fig 3: Amateurarcheologen ondersteunen bij de opgraving in Opperdoes-Oosteinde (prov. Noord--Holland).

De organisatie in 2023

Het bestuur bestond aan het begin van het jaar uit drie personen, allen gelieerd aan het ADC. Het betrof Dimitri van de Vis (voorzitter), Henk van der Velde (secretaris) en Renée Magendans (algemeen bestuurslid). In maart en september heeft bestuursoverleg plaatsgevonden.

Onder leiding van de directeur van SRB, Henk van der Velde, is daarnaast een adviesraad actief bestaande uit drie leden, te weten Wouter Roessingh, Axel Müller en Karen de Vries. In september is de samenstelling veranderd. Axel Müller heeft een andere betrekking gevonden en kon daardoor niet meer deel uitmaken van de adviesraad. Anika Blonk (NMF), Wouter Roessingh, Diederick Habermehl en Roderick Geerts (ADC) zijn toegetreden. Deze adviesraad bewaakt dagelijks de projectvoortgang en ontplooit nieuwe initiatieven.

Een uitdaging die in 2024 bewerkstelligt zal worden is de integratie van de diensten van de stichting met de onderzoeksprojecten en expertise van de medewerkers van de voormalige VU-HBS, tegenwoordig ADC-Beesd. Dit vanwege de toetreding van deze BV tot de ADC groep per oktober 2023.